

Biuletyn logopedyczny dla rodziców : „O rozwoju mowy i języka dziecka przedszkolnego”

Prawidłowy rozwój mowy dziecka jest podstawą do kształtowania się rozwoju jego osobowości, a okres intensywnego rozwoju mowy rozpoczyna się dla wielu dzieci wraz z podjęciem edukacji przedszkolnej. Dziecko uczy się mowy od otoczenia bawiąc się z rówieśnikami, nauczycielami, uczy się poznawać coraz lepiej przedmioty, czynności i towarzyszące im okoliczności oraz zaczyna kojarzyć z nimi odpowiednie słowa. Warto obserwować rozwój mowy malca, zakres słownictwa oraz stopień rozumienia naszych poleceń.

Poniżej zawarto kluczowe informacje charakteryzujące mowę dziecka przedszkolnego oraz występujące trudności, których obecność powinna zwrócić uwagę rodzica pod kątem potencjalnych nieprawidłowości w rozwoju mowy:

TRZYLATEK:

Co powinien umieć:

- > Pytany podaje swoje imię
- > Wykonuje proste polecenia np. „Posadź misia na krześle”
- > Wypowiada wszystkie samogłoski ustne: a, o, u, i, e, oraz nosowe ą, ę (mogą być wypowiedziane jako om, em) spółgłoski : p, b, m, f, w, t, d, n, l, ś, ż, ć, dź, j, ł Spółgłoski s, z, c, realizowane są jak : ś, ż, ć a głoska r jak głoska l
- > Buduje zdania pojedyncze ale także złożone
- > Zadaje pytania dotyczące rzeczywistości
- > Powtarza prosty rytm i melodie

Co może niepokoić:

- > Brak reakcji na swoje imię, nagłe dźwięki lub duża wrażliwość na dźwięki otoczenia np. zatykanie uszu, krzyk, płacz
- > Problemy z odpowiadaniem na proste pytania, wykonywaniem prostych poleceń (Z kim się dziś bawiłeś? Włóż lalkę do wózka)
- > Brak kontaktu wzrokowego lub „omiatanie” wzrokiem lub gestem
- > W artykulacji zamiana głoski l na j, oraz głoski r na j (powinno być r na l) W takim wypadku pod koniec trzeciego roku życia warto rozpocząć terapię pedagogiczną, ponieważ w przyszłości może być problem z prawidłową realizacją głoski r
- > Stale otwarta buzia, spanie z otwartą buzią, chrapanie, nadmierne ślinienie (wskazana konsultacja laryngologiczna)

CZTEROLATEK:

Co powinien umieć:

- > Rozumie i wykonuje bardziej złożone polecenia „Weź misia z półki i połóż obok lalki”
- > Rozpoznaje i nazywa podstawowe kolory, czynności
- > Odpowiada na pytanie: „Dlaczego?” , sam też potrafi i chętnie konstruuje tego typu pytania
- > Orientuje się w stosunkach przestrzennych : w, na, pod, za, oraz czasowych typu : przed , po (po kolacji, przed spacerem)
- > Posługuje się neologizmami dziecięcymi np. : uszolog (lekarz od uszu) co świadczy o coraz bardziej świadomym używaniu języka, jako narzędzia opisującego rzeczywistość
- > w artykulacji : zaczyna używać głosek zębowych l s,z, c, dz, realizuje już głoski : k, g, Wciąż brak głosek sz, ż, cz, dż, które powinien zamieniać na głoski s, z, c, dz a nie na głoski : ś, ź, ć, dź. Głoska r zamieniana jest wciąż na l

Co powinno niepokoić :

- > Każdy regres pod względem mowy: np. ponowne spieszczenie słów, problemy z budowaniem prostych, sensownych wypowiedzi , zachowania typu: ssanie palca, ubrań, wycofywanie się z zabaw, kontaktów z rówieśnikami
- > W obszarze mowy wszelkie nieprawidłowości w realizacji głosek : np. międzyzębowa tzn język widoczny między zębami
- > Zamiana głosek dźwięcznych na bezdźwięczne np. : b na p, d na t (dziecko zamiast domek, mówi tomek)

PIĘCIOLATEK

Co powinien umieć:

- > To czas na pojawianie się ostatnich głosek tzw. dźwiękowych sz, ż, cz, dż oraz głoski r, ale nie muszą być jeszcze zautomatyzowane tzn. stale realizowane w swobodnych wypowiedziach dziecka. Ma ono czas do 6 ego roku życia na pełne przyswojenie tych dźwięków. Często też zdarza się, że dzieci wypowiadają głoskę r, a długo jeszcze mają kłopot z głoskami szumiącymi (sz, ż, cz, dż).
- > W rozwoju języka równie ważny jak kształtujący się system fonologiczny jest prawidłowy rozwój całego systemu językowego oraz tzw. kompetencji językowych, w tym komunikacyjnych tzn. umiejętności posługiwania się mową, językiem w stosunkach społecznych. Tak naprawdę dziecko nabywa te umiejętności już od chwili narodzin, ale to właśnie okres przedszkolny sprzyja jeszcze bardziej dynamicznemu ich rozwojowi. Kompetencje komunikacyjne to umiejętność posługiwaniem się dialogiem – wchodzenie w relacje z innymi na zasadzie wymienności (inicjowanie rozmowy, zabawy, zadawanie i odpowiadanie na pytania, aktywne słuchanie ze zrozumieniem), kompetencje językowe to rozbudowany zasób słownictwa, w tym pojęć abstrakcyjnych, budowanie poprawnych gramatycznie wypowiedzi, wreszcie doskonalenie narracji czyli mowa opowieściowa (umiejętności potrzebne do rozpoczęcia nauki w szkole).

Co powinno niepokoić:

>Powodem do niepokoju powinny być wszelkie zaburzenia i opóźnienia w wyżej opisanych obszarach rozwoju języka i artykulacji.

SZEŚCIOLATEK

Co powinien umieć:

>Sześciolatek posługuje się już wszystkimi częściami mowy, dokonuje autokorekty błędów gramatycznych i artykulacyjnych.

>Ma ukształtowany system fonologiczny czyli dysponuje i powinien poprawnie realizować wszystkie głoski języka polskiego.

Powyższe opracowanie dotyczące rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym koncentruje się wokół tzw. normy rozwojowej, czyli tego czego oczekujemy od prawidłowo rozwijającego się dziecka w wieku 3 – 6 lat i co może nas ewentualnie niepokoić (zasygnalizowano jedynie niektóre problemy).

Istotne jest aby zaznaczyć, że mowa naszych dzieci kształtuje się od samego początku, już w łonie matki, kiedy ta mówi do swego maleństwa. Rozwój językowy wymaga współdziałania, relacji rodzic - dziecko na każdym etapie jego rozwoju. Niech każda sytuacja staje się więc okazją do wzajemnej wymiany, budowania dialogu, bycia w kontakcie nawet podczas oglądania bajki, przywołujmy dziecko, mówmy do niego, niech wie, że jesteśmy obok, gotowi do rozmowy, wspólnego mówienia.

Jak wspierać rozwój mowy dziecka:

1. Mówiąc do maluszka jak najczęściej (stosując tzw. kąpiel słowną)

Wykorzystujemy do tego codzienną aktywność. Wykonując daną czynność, opowiadamy o niej, np. „*Robię zupę, obieram marchewkę. Popatrz, marchewka jest twarda i pomarańczowa. Dotknij – jest twarda*”. Komentujemy możliwie często to, co sami robimy i co robi małe dziecko. Mówmy do naszego dziecka wyraźnie, by wszystkie wypowiedziane przez nas słowa były czytelne. Unikamy zdrobnień, opisujemy czynności. Starajmy się wyróżniać – gestem, intonacją – nazwy w wypowiedziach.

2. Słuchając – obserwujemy dziecko i podążamy za nim

Podbudowujemy w maluszku chęć komunikowania się, dostrzegając jego potrzeby. Nie wyręczajmy dziecka w mówieniu, nie starajmy się zrozumieć w lot jego potrzeb – niech próbuje nam je przekazać słowami. Nie przerywajmy dziecku, pozwólmy dokończyć wypowiedź. Gdy podpowiadamy mu słowa, zwroty, dawajmy również możliwość wyboru odpowiedzi. Nasze słownictwo powinno być zróżnicowane, ale znane dziecku. Podstawową formą ćwiczeń powinna być rozmowa.

3. Powtarzając treść w poprawnej formie

Gdy dziecko mówi po swojemu, powtarzajmy po nim tę samą treść w poprawionej gramatycznie formie, ale nie nalegajmy, żeby dziecko powtarzało słowa. Na początku nie wymagajmy również prawidłowej artykulacji.

4. Czytając!

Czytajmy dziecku książeczki, nazywajmy to, co widzimy na ilustracjach. Sprawdzajmy, czy rozumie wszystkie wyrazy, zadając mu pytania.

5. Śpiewając, powtarzając wierszyki, wyliczanki

Do codziennych zajęć włączmy zabawy ruchowe, najlepiej przy muzyce, piosenkach – świetnie sprawdzają się tu piosenki, podczas śpiewania których pokazujemy części ciała.

6. Naśladowując odgłosy

W nabywaniu mowy bardzo dużą rolę odgrywa słuch fonematyczny (zwany mownym). Warto go ćwiczyć. Świetnie sprawdzają się tu wszelkiego rodzaju onomatopeje. Zachęcajmy dziecko do naśladowania odgłosów otoczenia, „mowy” zwierząt, pojazdów, samemu dając przykład, ale też uważnie przysłuchując się naszemu dziecku. Starajmy się łączyć wydawanie różnych dźwięków i naśladowanie odgłosów z ruchami rąk i całego ciała.

W wieku 2-4 lat dziecko powinno wysłuchiwać i rozpoznawać odgłosy z otoczenia bez pomocy wzroku. Starsze dzieci bawić się mogą w powtarzanie rytmów, wyklaskiwanie, wystukiwanie (np. używając instrumentów muzycznych), a potem w wysłuchiwanie wyrazów w zdaniach, sylab i głosek w wyrazach.

Propozycje ćwiczeń z zakresu profilaktyki logopedycznej w formie językowej zabawy

„Małpka FIKU MIKU”

Mała małpka Fiku Miku ma pomysłów wprost bez liku.

Lubi budzić się o świcie (**przesadne wymawianie samogłosek AAAA, OOO**)
skakać, brykać po suficie (**unoszenie języka do podniebienia**)

Lubi robić głupie miny (**wciąganie policzków do buzi**)
do lusterka bez przyczyny!

Jak balonik się nadymać (**nadmuchiwanie policzków**)
i powietrze w buzi trzymać.

Hmmm – podziwiać swoją buzię (**mocne zaciskanie warg**)
I przygryzać wargę w górze (**nagryzanie ząbkami wargi górnej**)
Znów ząbkami dolną chwytać (**nagryzanie ząbkami wargi dolnej**)
To zabawa znakomita.

Lubi język pokazywać(**dotykanie językiem górnej wargi**)
Usta wkoło oblizywać(**oblizywanie warg**)
Liczyć ząbki swym językiem (**liczenie językiem górnych ząbków**)
dotknąć nosa, brody migiem (**dotykanie językiem nosa, brody**)
i kącików ust po bokach (**przesuwanie językiem od lewej do prawej strony**)
Jak koń parskać albo cmokać (**cmokanie – rozłączanie sklejonnych warg**)

La la la wciąż podśpiewywać ,
wesolutko podskakiwać (**uderzenie czubkiem języka o podniebienie**)
i zagwizdać jak wiaterek (**gwizdanie na pieska**)
A gdy wyjdzie na spacer
naśladować dźwięk silnika (**parskanie wargami : prrrr, brrr**)
i ze strachu przed nim zmykać!
Tekst :D. Zawadzka

Zabawy paluszkowe

* To dziadek – ze mną majsterkuje (kciuk)
To babcia – lody mi kupuje (wskazujący)
To tata – w piłkę ze mną gra i o zdrowie moje dba(środkowy)
To mama – czyta mi do ucha(serdeczny)
a to(imię dziecka) – różnych bajek słucha (mały)

* To jest krzesło (kciuk)
to szafa(wskazujący)
to łóżko (środkowy)
to stoliczek (serdeczny)
A to mój pokoiczek (mały)

* Kto pod stołem ?- mały kotek (kciuk)
Co chce zrobić? - wskoczyć na płotek (wskazujący)
Co na płotku? - wróbelki (środkowy)
Co robią? - raban wielki (serdeczny)
Z kim się będą bawić? - z kotkiem pod płotkiem

Tekst : Akademia wzorowej wymowy : D. Klimkiewicz, E. Siennicka-Szadkowska

* „Leśna chatka”

Jest w lesie chateńka,
przed chatką sarenka.

Był zajęc tam szary

i drugi do pary.

Sosna jak wielkolud.

Maleńki krasnolud

(robimy daszek z dłoni)

(palec mały i wskazujący wyprostowane, palec
środkowy i czwarty łączymy z kciukiem)

(palec wskazujący i środkowy wyprostowane,
czwarty i mały łączymy z kciukiem)

(drugą ręką robimy zajęczka)

(unosimy w górę wyprostowaną rękę)

(dłoń zaciskamy w pięstkę, kciuk prostujemy
w górę)

* „Tam na stryszku”

Tam na stryszku, (robimy z rąk daszek)

małych myszek (zaciskamy pięstki i poruszamy nimi)

chrobotanie ciągle słyszę. (drapiemy palcami o stół)

wciąż biegają, dokazują. (biegamy palcami)

podkradają, (zagarniamy rękami do siebie zamykając dłonie)

łasuchują. (udajemy, że jemy)

Lecz je złapać trudna sztuka, (grozimy paluszką)

bo do norki dają nurka. (chowamy ręce za siebie)

* „Sroczka”

Tu Sroczka kaszkę warzyła

i ogonek sobie sparzyła.

Temu dała – bo malutki.

Temu dała – bo znał nutki.

Temu – by nie umarł z głodu.

Temu – całkiem bez powodu.

A temu nic nie dała, frrr – odleciała

i tu się schowała. (np. pod pachą)

JĘZYCZEK WĘDROWNICZEK
Poznajemy budowę aparatu artykulacyjnego.

Języczek wybrał się na spacer po buzi, by sprawdzić co się w niej dzieje. Najpierw oblizuje górną i dolną wargę, dotyka do kąców ust. Potem przesuwając czubkiem po zębach (górnym i dolnym). Dotyka każdego zębka, jakby chciał je policzyć. Próbuje oblizać górne i dolne dziąsła. Następnie unosi się do góry i przesuwa po podniebieniu od górnych zębów aż do gardła (sprawdza czy jest zdrowe). Na koniec wędrówki języczek wraca do przodu ust i kiwa nam na pożegnanie (*język kilkakrotnie przesuwa się od jednego do drugiego kąca wargi*).

- *Dorosły czyta opowiadanie i razem z dzieckiem wykonuje odpowiednie ruchy języka.*